

Сергій БРАГА,

головний редактор газети «Урядовий кур'єр»;

Михайло СОРОКА,

головний редактор газети «Урядовий кур'єр» (1990–2008 рр.)

ДОКУМЕНТАЛЬНА МІСІЯ «УРЯДОВОГО КУР'ЄРА»

Чверть віку тому, у жовтні 1990-го, вийшов перший номер газети «Урядовий кур'єр». Тоді ще існував Радянський Союз, але на його гігантській території вже розгорталися невідворотні відцентрові процеси небаченої сили й розмаху. Власне, поява газети українського уряду теж вочевидь була їх наслідком. До тих процесів навряд чи кому в цьому уряді прийшла б думка відкривати свій друкований орган. Адже газети, як і практично всі ЗМІ, були суто партійною справою. Звичайно, тогочасна Рада Міністрів УРСР входила у трійку співзасновників республіканських газет «Радянська Україна» і «Правда України». Але ні в кого тоді не було ілюзій, хто в цій трійці — ЦК Компартії України, Верховна Рада УРСР і Рада Міністрів УРСР — є реальним власником і опікуном обох видань.

Щоправда, прийнята у серпні 1990 постанова Радміну про створення власного видання передбачала його скромні обсяги (вісім сторінок формату А3) і ще «скромнішу» періодичність (двічі на місяць). Це був несміливий крок. Але він відбувся. А за ним були наступні кроки: вже на початку 1991-го «Урядовий кур'єр» став тижневиком, а незабаром — і щоденною газетою.

* * *

Серед проблем, які постали перед його колективом, чи не найголовнішим було визначитися з тематикою видання. Про що воно мало писати, чим привернути увагу читача? Зрозумілим було, що варто не відриватися від проблематики, якою займався уряд. Тим більше, що у згаданій постанові на необхідності широкого висвітлення діяльності уряду особливо наголошувалося.

Однак виникла загроза всеосяжності. Адже уряду, який з осені 1990 року став Кабінетом Міністрів, довелося займатися безліччю дрібних і великих питань, а коли розпався Союз, то їх стало значно більше. Перші матеріали про засідання Кабміну нам довелося погоджувати з Прем'єр-міністром України Вітольдом Фокінім. Зустрічі з ним відбувались, як

правило, пізніми вечорами, коли Вітольд Павлович більш-менш звільнявся від значної кількості щоденних справ. Втомлений, переобтяжений клопотами, обкладений паперами, які ще треба було переглянути, він намагався вчитуватися в наші звіти, вносити зауваження. Та вже після першої такої вичитки і йому, і головному редакторові стало зрозуміло, що це не той шлях, що краще працювати на довірі. Керівник редакції має самостійно приймати рішення щодо того чи іншого матеріалу, як і кожного номера загалом.

Відтоді колектив отримав відносну свободу дій. Ми випрацювали певну систему у висвітленні діяльності уряду, намагалися виокремлювати найсуттєвіші рішення та хід виконання їх за вертикаллю виконавчої влади — від Президента і Кабміну до місцевих органів влади, надавати перевагу ексклюзивним коментарям керівників уряду, міністерств і відомств, фахівців-господарників, учених, юристів. Такий, сказати б, об'єктивістський підхід не раз ставав у пригоді при змінах урядових команд, а вони відбувалися аж надто часто.

Траплялося, звичайно, що окремі урядовці, зокрема віце-прем'єри з гуманітарних питань або міністри Кабміну, намагалися покерувати редакцією «в ручному режимі». Доводилося терпеливо їх вислуховувати, делікатно роз'яснювати специфіку нашої роботи, а коли потрібно було, то й відстоювати наші погляди. У подібних ситуаціях багато залежало від керівників і співробітників кабмінівської прес-служби, куди часто приходили нові люди. Але, на наше щастя, там працювали і туди приходили переважно наші колеги-журналісти, яким була добре знайома «редакційна кухня». Вони нерідко відвідували нашу редакцію, з ними завжди можна було знайти спільну мову.

* * *

Від початку ми (наш колектив) орієнтувалися на те, щоб не минати гострих тем, бо кому потрібна «беззуба» газета. Скажімо, не могли прямо критикувати роботу уряду — свого засновника. Але на нарадах і літучках не раз говорилося про те, що навіть така критика цілком можлива. Все залежало від того, як її подати, тобто від аналітичних здібностей, літературного таланту журналістів редакції.

Бували, щоправда, періоди, коли «Урядовий кур'єр» потрапляв, так би мовити, між двох вогнів. Найчастіше це відбувалось у періоди загострення відносин між Банковою і Грушевського. Перші громи у протистоянні Адміністрації Президента і Кабміну пролунали 1993 року, коли главою держави був Леонід Кравчук, а урядом керував Леонід Кучма. Не так вони, як їхні команди час від часу, безпосередньо чи опосередковано, прямо чи завуальовано виявляли невдоволення тим, що про їхні діяння ми розповідаємо недостатньо або надаємо перевагу іншій стороні цього протистояння. За президентства Леоніда Кучми і недовгого прем'єрства Павла Лазаренка ця колізія ще більше загострилася.

Показовим проявом цього стала нав'язана нам Кабміном і передана звідти стаття «Зелена тінь свободи слова» (зелена — від кольору американських доларів). Хтось переконав Прем'єра, що через «Урядовий кур'єр» можна боротися з іноземними засновниками і видавцями багатьох видань, які тоді з'являлися, як гриби після дощу. Наївний (а може, провокативний?) задум, але стаття в нашій газеті з'явилася, і резонанс від неї був доволі бурхливий. Леонід Кучма під час прес-конференції висловився у своєму стилі: «Після прочитання таких публікацій хочеться помити руки». Редакція у репліці, опублікованій в наступному номері, від неї відмежувалася, недвозначно заявивши про її директивно-замовницький характер. Ми чекали на кабмінівський пресинг, але все минулося. Не бракувало конфліктних ситуацій і в наступні роки. Але особливо непростим для редакції був час, коли головні ролі в державі виконували Віктор Ющенко і Юлія Тимошенко. Оточення Юлії Володимирівни підраховувало матеріали про Президента буквально у кожному номері і потім про це їй з відповідними коментарями доповідало...

Окремо варто виділити документальний розділ газети. З перших її номерів ми почали друкувати повні тексти найважливіших постанов, розпоряджень, декретів Кабінету Міністрів, законів і постанов Верховної Ради, указів і розпоряджень Президента України. Таким чином «Урядовий кур'єр» став газетою-документом. На ці публікації стали посилалися як на офіційні не тільки в матеріалах органів влади, службовому документообігу, наукових дослідженнях, а й у повсякденному суспільному житті. Ці матеріали друкували, як правило, дуже оперативно. Нерідко було так, що після ухвалення і підписання вони з'являлися в «Урядовому кур'єрі» вже наступного дня. Ми ввели рубрику «Орієнтир», своєрідну газету в газеті, де публікували великі добірки офіційних матеріалів.

Різко підвищило важливість публікації таких документів та загальну увагу до них прийняття у 1997 році директивними органами рішення про те, що вони набувають чинності в день оприлюднення в «Урядовому кур'єрі». Це було для нас справою почесною, та й відповідальною. Нерідко виникали пов'язані з цим гострі колізії. Якось за півгодини до підписання номера у світ і передачі плівок з його сторінками до друкарні із кабмінівської служби випуску документів надійшла постанова уряду про приватизацію Укртелекому, надзвичайно «ласого шматка» державної власності. Нам передали доручення урядового міністра поставити цей документ у номер. Що ми й зробили, ненадовго затримавши підписання номера. А вранці наступного дня у квартирі головного редактора пролунав дзвінок з Кабміну з наполегливою вимогою повернути постанову, оскільки її прийняття анулюється. Звісно, отриманий редакцією документ ми могли повернути, але як зібрати більше двохсот тисяч примірників газети, які тоді уже розійшлися серед передплатників. З цього приводу знялася велика буча, але ж, як то кажуть, слово — не горобець...

Ще гостріша, з неабияким резонансом ситуація виникла наприкінці листопада 2004 року, коли вирішувалося, хто має обійняти посаду Президента України — Віктор Ющенко чи Віктор Янукович. Перед здачею номера за 25 листопада до друку надійшли рішення Центральної виборчої комісії про перемогу другого з них. Але тоді ж, близько сімнадцятої години з теленовин стало відомо, що у Верховному суді ці рішення опротестовано. Головний редактор зняв документи ЦВК з номера. Однак тут же в редакції з'явилися офіційні представники засновника — віце-прем'єр Дмитро Табачник і урядовий міністр Анатолій Толстоухов, які взяли на себе відповідальність, підписавши номер з постановами Центрвиборчкому. Друкування цього номера було зупинено, до речі, завдяки безпосередньому втручання Петра Порошенка, нинішнього Президента України, а в ту пору одного з найближчих соратників Віктора Ющенка.

* * *

Ще в радянські часи люди нерідко змушені були шукати правди не у владних коридорах, куди потрапити було дуже важко, а в редакціях газет, інших ЗМІ. У роки незалежності України багато що змінилося, але в суспільстві збереглася повага до журналістів, віра в те, що вони здатні допомогти людині у складних життєвих ситуаціях, зокрема й у конфліктних відносинах з владою. Ми не могли не враховувати цього у повсякденній роботі.

Намагання вибудувати зворотний зв'язок з читачами і постійно його підтримувати простежується з першого номера «Урядового кур'єра». Це вирізняло нашу газету на фоні інших тогочасних періодичних видань, більшість з яких не переймалися проблемами маленької людини, їх більше цікавили політичні пристрасті, відомі імена, сенсаційні події. Ми ж вирішили зберегти традицію систематичного діалогу з читачем і ведемо його до сьогодні, практично в кожному номері: на сторінці «Запитуйте — відповідаємо, юридичні консультації, публікації з редакційної пошти».

При цьому прагнули й прагнемо скористатися статусом урядового видання, можливостями звернутися за роз'ясненнями до керівників міністерств і відомств, авторитетних фахівців урядового Секретаріату. Їхні коментарі часто виходять за свіжими слідами прийнятих суспільно вагомими урядових рішень, а інколи й разом з ними. Зізнаємося, що це завдання не з легких: розбуркати чиновника, переконати його в потребі публічних коментарів, узяти на себе відповідальність за слово без страху перед вищим керівництвом було й залишається важким завданням. Але газета цю лінію продовжує. Ми переконані, що підтримати конкретну людину, допомогти їй у пошуках справедливості не менш важливо, ніж порушити на сторінках газети проблеми загальнодержавного масштабу.

Не злічити, скільки тем, проблем, актуальних питань порушено і висвітлено «Урядовим кур'єром» за двадцять п'ять років його історії. І все ж один напрямок у газеті хотілося б відокремити особливо. Йдеться про державотворчу проблематику. Перегорніть підшивки газети і переконаєтеся: з першого номера «Урядовий кур'єр» зайняв, послідовно веде і чітко відстоює позицію захисту інтересів України, її незалежності, соборності. Мінялись уряди, але ця позиція залишалася незмінною. Ми прагнули своїм словом працювати для консолідації суспільства, єднання його різних національностей, партій, політичних течій і груп, релігійних конфесій задля розбудови Української держави і її кращої долі. Ми шукали й пропагували найменші позитивні досягнення, перспективні паростки на цьому шляху. Добре слово лікує, а зле, отруйне руйнує — таким було і таким залишається головне неписане правило нашої творчості.

Для «України дипломатичної» нам би хотілося проілюструвати цей державотворчий курс газети на прикладах висвітлення в «Урядовому кур'єрі» зарубіжної тематики, пов'язаної, зокрема, з виходом України на міжнародну арену і розбудовою її відносин з іншими державами та народами світу. Знову ж таки: матеріалів цієї теми на сторінках газети величезна кількість, бо по суті не було жодного з п'яти з половиною тисяч номерів «УК», де б не друкували такі ж матеріали. Тому ми зішлемося на кілька прикладів з перших номерів газети, з яких ця тематика починалася. До того ж, на наш погляд, ці приклади можуть бути цікавими для читачів щорічника «Україна дипломатична» тим, що вони стосуються переломного для України періоду, пов'язаного з її виходом зі складу СРСР.

У першому номері «УК», датованому 28-м жовтня 1990 року, було вміщено матеріал про візит до Києва Міністра закордонних справ Польщі Кшиштофа Скубішевського. Тоді започатковували українсько-польські контакти, які нині так цінують і пишаються обидві сторони.

Кшиштоф Скубішевський під час переговорів з Міністром закордонних справ УРСР Анатолієм Зленком підписали тоді Декларацію про принципи і основні напрями розвитку українсько-польських відносин. Просимо читачів звернути увагу на назву документа і ще раз згадати про час його підписання — вересень 1990 року. Започаткувати в ту пору прямі по суті міждержавні зв'язки було річчю нечуваною. Відразу ж після церемонії підписання керівник польського зовнішньополітичного відомства дав коментар для «Урядового кур'єра»:

— Я радий, що приїхав до Києва і що ми з паном Зленком підписали цей важливий документ. У Радянському Союзі відбуваються різкі зміни. Польща не втручається у внутрішні справи СРСР і

України. Але ми беремо до уваги факти. Декларацію про державний суверенітет України сприйняли в Польщі з великим інтересом. Ми зичимо українському народові успіхів у її здійсненні і будемо прагнути до розвитку і поглиблення наших зв'язків. Підписаний щойно документ дає для цього добру основу. Його тепер слід наповнювати реальним змістом.

Під час розмови з паном Скубішевським з'ясувалася цікава обставина. Київ викликав у нього підвищений інтерес, бо тут у далекому 1914 році на медичному факультеті Університету святого Володимира навчався його батько — Людвіг Скубішевський. Його цікавила наука, дослідна робота, а Київський університет мав у ті роки, як і нині, високий науковий авторитет. Перша світова війна перервала навчання батька. Він пішов на фронт, був капітаном російської армії, керував шпиталем.

— Цікаво було б знайти в Києві будинок, де мешкав батько, — додав до своєї розповіді польський міністр. — Але часу, на жаль, немає. Та й, можливо, він не зберігся.

— А чому раніше не приїздили до Києва, коли були менш зайняті? — запитав кореспондент «Урядового кур'єра».

— Бажання таке було. Кілька разів оформляв документи, по 12 фотокартки здавав, але дозволу так і не отримував. Словом, до столиці України в мене особливі почуття, і я радий, що місто мене не розчарувало. Воно дуже гарне.

* * *

У завершальні дні 1990 року було скликано сесію Верховної Ради СРСР. Сесію назвали черговою. У ті грудневі дні головний редактор «Урядового кур'єра» був у Москві у службовому відрядженні. По-перше, планували інтерв'ю для газети посла Сполучених Штатів у Радянському Союзі Джека Метлока. По-друге, цікаво було вивчити досвід деяких московських газет, які відмовились від лінотипів і перейшли на комп'ютерну верстку (з цього погляду найбільший інтерес викликав тижневик «Книжное обозрение», який за обсягом і періодичністю був подібний до «УК»).

Але хіба можна було не скористатися можливістю акредитації на сесії союзного парламенту, де мали бути гарячі політбої між прибічниками збереження СРСР і тими, хто виступав за самовизначення і суверенітет республік? У акредитованого головреда «Урядового кур'єра» викликав занепокоєння той факт, що одними з перших на зустрічі з журналістами у прес-центрі сесії з'явилися керівники силових союзних відомств. Зі свитою високопоставлених військових прибув міністр оборони Д. Язов. Своїм виглядом, відповідями на запитання він демонстрував упевненість і незворушність. Шеф КДБ Крючков нама-

гався підкорити нас поінформованістю, неспростовністю аргументів і твердістю позиції.

До чого б це? Ситуація дещо прояснилася, коли на сесії із сенсаційною заявою виступив міністр закордонних справ СРСР Е. Шеварднадзе. Застерігши депутатів, всю країну та міжнародну громадськість, що силовики в СРСР переходять у наступ і хочуть взяти ситуацію під свій контроль, Шеварднадзе оголосив про свою відставку з поста міністра. Судячи з реакції М. Горбачова, ця заява виявилась повною несподіванкою навіть для нього...

Відставка Шеварднадзе стала тоді світовою подією номер один. «Урядового кур'єра» вона торкнулася безпосереднім чином. Прийшовши під вечір того дня до резиденції посла США Джека Метлока, головний редактор, замість інтерв'ю з ним, отримав... вибачення його радника. Він повідомив, що у зв'язку з виступом Едуарда Шеварднадзе, його раптовою відставкою і новою ситуацією, що склалася в СРСР, Білий дім зажадав від посла докладної інформації та пропозицій. Всі зустрічі посла, зокрема й інтерв'ю для «Урядового кур'єра», довелося відмінити.

Інтерв'ю з Джеком Метлоком невдовзі все-таки відбулося: на запитання редакції він відповів письмово. Зате наступного дня, після виступу Е. Шеварднадзе і відміненої у зв'язку з цим зустрічі з послом США, відбулася певна компенсація у вигляді незапланованого інтерв'ю з Борисом Єльциним. Як і належить Голові Верховної Ради Російської Федерації, Борис Миколайович під час засідань сесії сидів у президії. З балкона, де були місця для преси, головред «УК» помітив, як він підвівся з свого місця і попрямував за куліси. Шансів зустрітися з ним було небагато, адже він міг вийти з Кремлівського палацу з'їздів через службовий вхід. На щастя, того разу він вийшов у фойє, де, як з'ясувалося, відбулася його розмова з народними депутатами — представниками Чечні. Головред терпляче дочекався її завершення і, підійшовши до Бориса Миколайовича, попросив його дати оцінку українсько-російським відносинам, зокрема практичній реалізації підписаного 19 листопада того року Договору між Україною і РФ. Ось уривок з його відповіді:

— Часу відтоді минуло небагато. Трохи більше місяця. Однак навіть цей часовий відрізок підтвердив правильність обраного обома республіками шляху і велике значення підписаного у Києві Договору. Росія та Україна, як і інші республіки Союзу, прийнявши декларації про суверенітет, вийшли на прямі міждержавні зв'язки. Тепер я постійно спілкуюся по телефону з Леонідом Макаровичем Кравчуком. Такий діалог, наскільки мені відомо, підтримують між собою і керівники урядів обох республік. Підписаний Договір істотно поживив прямі міжгосподарські зв'язки. Словом, я вважаю, що початок хоро-

ший, що домовленості, досягнуті в Києві, проходять ті етапи реалізації, які їй потрібно пройти.

* * *

В останні два дні весни 1991 року Голова Верховної Ради України Леонід Кравчук здійснив офіційний візит до Угорщини. У складі невеличкої групи українських журналістів, які висвітлювали цей візит, був і спеціальний кореспондент «Урядового кур'єра».

Ще за рік до цього Угорщина однією з перших східноєвропейських країн соціалістичної орієнтації рішуче заявила про свій новий — ринковий, прозахідний — курс. Як і Польща, вона виявляла підвищений інтерес до України, до безпосередніх контактів з нею. Причому не тільки економічних, а й політичних. І зустрічі в Будапешті української делегації переконливо це засвідчили. По суті Леоніда Кравчука приймали як главу суверенної держави, а українсько-угорські переговори та підписані за їхніми підсумками документи мали ледь закамуфльований міждержавний характер.

Передчуваючи це, тодішній посол СРСР в Угорщині Іван Абоїмов за два місяці до візиту виступив з неприхованим застереженням. В інтерв'ю популярній угорській газеті «Мадьяр Хірлап» він почав з того, що «ми зацікавлені у розвитку відносин Угорщини із союзними республіками. Наші зв'язки, особливо в економічній сфері, доповнюють, збагачують радянсько-угорське міждержавне співробітництво». Водночас посол пригрозив пальцем: «Однак будь-яку спробу підтримати сепаратистські устремління, які проявляються в республіках, або подати безпосередню допомогу сепаратистським силам ми розцінюємо як втручання в наші внутрішні справи».

Пригадується, тоді, у завершальну годину візиту Леоніда Кравчука, посол СРСР дещо заспокоївся і навіть розслабився під час прийому, який влаштувала наша делегація для високопоставлених представників угорської сторони. Річ у тім, що відбувався прийом на контрольованій послом території — у розкішному особняку тодішнього посольства Радянського Союзу (правда, харчі й напої, як і спеціальний кухар, були доставлені з України). В аеропорту під час проведів, потиснувши Л. Кравчуку руку, Іван Абоїмов навіть сказав йому по-українськи «До побачення!»

Зигзаги долі: через сім років після цього Іван Петрович Абоїмов прибув до Києва, щоб очолити в суверенній Україні посольство Російської Федерації.

* * *

В американському істеблішменті навряд чи хто краще від Збігнева Бжезінського може оцінити геополітичну ситуацію України. Польський емігрант, який зробив у США карколомну політичну кар'єру, тонко та чутливо сприймав і сприймає всі процеси, які від-

буваються в цій частині Європи. І ті зміни, які відбулися в СРСР на зламі вісімдесятих-дев'яностих років минулого століття, він передбачив у своїх статтях і книгах ще у шістдесяті роки. Не випадково в СРСР його вважали ідеологічним ворогом номер один.

Саме Збігнев Бжезинський (думається, не без благословення Білого дому) прибув до Києва у жовтні 1991 року, щоб побувати в епіцентрі подій, ближче познайомитися з головними дійовими особами політичної авансцени України. Головний редактор «Урядового кур'єра» мав з ним розмову одразу після його тривалої зустрічі з Міністром закордонних справ України Анатолієм Зленком.

— Щойно я одержав досить-таки вичерпну інформацію про те, як ставиться Україна до ядерної зброї взагалі і зокрема до тієї, що є на її території, — розповів американський політик. — Це одне з питань, яке мене найбільше цікавило. Адже йдеться про те, у чиїх руках буде ядерна зброя Радянського Союзу і чи не загрожують процеси, які у вас відбуваються, втратою контролю над нею, порушенням стабільності у світі. Не приховую, мене цікавить і характер цих процесів, а також їх можливі наслідки. Я з великим інтересом сприйняв роз'яснення суті політики України після проголошення її незалежності. Вважаю, головне сьогодні для вас, як і для інших республік, — знайти найоптимальніші рішення і шляхи для реалізації принципів суверенітету і обраного вами курсу.

...Треба віддати належне Збігневу Бжезинському: він в усі часи був переконаний, що Радянський Союз рано чи пізно розпадеться. І так само послідовно він виступав та й досі виступає за незалежність, територіальну цілісність держави Україна.

* * *

Сьогодні «Урядовий кур'єр» — знана й авторитетна в Україні газета. Це не похвальба, а оцінка тисяч наших читачів за чвертьвікову історію газети. За цей час багато що змінилося в житті нашої країни, українського суспільства, як і загалом у світі. Зокрема й в українських засобах масової інформації. Десятки газет і журналів спалахували та згасали в інформаційному просторі. Дошкульних, часом нокаутуючих ударів завдавала нашій пресі галопуюча інфляція, неконтрольоване зростання цін на друк, доставку, особливо ж папір, квалітет вітчизняних виробників і убогість реклами, та чи не найбільше — безгрошів'я читачів. Певна річ, все це болісно пережила та переживає й нині наша газета. І все ж вона зуміла вистояти, зберігши, зміцнивши свою позицію серед найбільш впливових українських газет. В усі роки з часу виходу першого номера й до сьогодні вона була і залишається одним з найважливіших документальних джерел для дослідження життя незалежної України, сумлінним і об'єктивним літописцем її новітньої історії.